

Valla-Marias stuga

Lödöse-traktens hembygdsförening hade länge letat efter någon stuga som var typisk för gamla tider, lämplig att bevara för att för kommande tiders människor kunna visa hur folk bodde förr i världen innan nutidens alla moderniteter hade gjort insteg.

Och visst fanns det flera projekt tänkbara ibland men alltid var det någonting som gjorde det hela omöjligt.

Men så, i mitten av 1990-talet, kom vi att tänka på Valla-Marias stuga. Den låg på den Wallströmska tomten vid kanten av Hedevägen. Fastigheten ägdes av Lilla Edets kommun, inköpt för att marken kanske skulle behövas vid en utbyggnad av Tingbergs-skolan.

Men först lite om stugans historia. Den har sedan länge kallats Valla-Marias stuga, naturligtvis därför att hon som bodde där från sekelskiftets tid och fram till 1930-talet kallades så.

Men den skulle också kunna kallas "Justinas stuga". Justina Karlsson, född 1861 av föräldrarna Carl Johansson, oftast kallad "Älve-Kalle" (han bodde nära älven och var kanske tidvis överroddare vid Alvhem) samt hans hustru Lotta Andersson, bodde nämligen i denna stuga en del år.

Om henne är att berätta att hon försörjde sig som sömmerska, detta fastän hon hade bara en arm. För att överleva var det ibland kanske nödvändigt att utföra sådant som vi i dag skulle tycka vara alldeles omöjligt.

Troligen är väl stugans historia mycket äldre än så. Idag saknar vi tyvärr uppgifter om vem eller vilka som bebott stugan längre tillbaka i tiden. Mycket troligt är dessutom att den flyttats från en annan plats tidigare.

Tillbaka till Maria. Hon var född 1842 och dog 1933. Hon och hennes make Gustav Andersson brukade ett torp, Vallen, under Alvhems kungsgård. De hade två barn, Anna, född 1875 samt sonen John (Johan) född 1885.

Olyckligtvis dog maken redan 1894 och därmed blev det omöjligt för änkan med sonen John att bo kvar på torpet. Anna hade då redan tagit tjänst och lämnat hemmet.

Efter en tid i någon mera tillfällig bostad kom de efter något år till stugan i Lödöse som då stod tom efter Justina Karlssons frånfalle och där kom hon sedan att bo resten av sitt liv.

Sonen John fick som ganska liten pojke sin första anställning vid Lödöse Varf där han till att börja med naturligtvis fick de allra enklaste sysselsättningar. Men varvsledningen såg snart att det var en vaken pojke och han fick då mera intressanta uppgifter.

1905 tog han ut sjömansbok och gick till sjöss. På båtår tillbragte han sedan sin mesta tid, på senare år som maskiningenjör.

Efter det att sonen lämnat Lödöse bodde Maria alltså ensam i stugan. De som ännu minns henne berättar att hon var en glad och trivsamt människa som aldrig klagade även om livet inte alltid varit så ljust för henne.

Stugan var liten och mycket enkel och saknade förstås allt det som vi nu vill betrakta som alldeles självklart.

El, vatten och avlopp fanns naturligtvis inte men bostädernas standard på den tiden var inte hög och dessa förhållanden delades av de allra flesta och sågs som helt naturligt

Som redan nämnts dog Maria 1933. Därefter kom stugan att stå obebodd mesta tiden. Den blev använd som sommarbostad under vissa perioder, en kortare tid användes den som bostad av Manne Wallström under tiden han väntade på något bättre alternativ.

Viss renovering hade stugan genomgått då men fortfarande var den långt under genomsnittet i fråga om bostadsstandard.

Och efter de åren när M. Wallström bodde där förföll den alltmer. Det är ju väl känt att hus där ingen bor och som ingen bryr sig om, de går fort mot förfall.

Nu går vi fram till mitten av 1990-talet.

Wallströmska fastigheten inköptes nu av Lilla Edets kommun. Snart blev det känt att avsikten var att riva såväl huvudbyggnaden som den lilla stugan.

Hembygdsföreningen började diskutera ärendet och kom fram till att vi borde gå in till kommunen med en framställning om att få disponera stugan och att med hjälp av deras ALU-lag montera ner stugan och flytta den till en annan tomt som vi då redan hade utsett som lämplig.

Det var nämligen så att på kommunens mark, i en sluttning mot väster i ytterkanten av Krokenområdets bebyggelse stod en gammal mycket praktfull ek som vi tidigare hade diskuterat på något sätt borde skyddas därför att den var så ovanligt vacker.

Nu tyckte vi oss kunna lösa två frågor samtidigt. Om vi kunde flytta stugan dit blev både den och eken bevarade för framtiden!

Vår framställan behandlades välvilligt och den tomt som vi föreslagit fastställdes och stugan skulle då kunna placeras med eken som ett vackert blickfång i tomtens centrum.

Vi var nu framme vid våren 1996 och vi började vänta på att ALU-laget skulle sätta i gång med arbetet att flytta stugan. Vi väntade otåligt därför att nu hade förfallet gått ganska långt. Den öde stugan inbjöd naturligtvis till besök av glada ungdomar. Fönsterrutorna var utslagna sedan länge, förspikningarna vid fönster och dörr gick alltför lätt att riva undan. Vi bedömde att risken för att eld av ovarsamhet skulle kunna uppstå var stor och vi var ganska bekymrade i det läget.

Hela sommaren gick och på ett sammanträde under sensommaren fattade vi beslutet att avsäga oss alla anspråk på stugan. Taket var då genombrutet och väder och vind passerade utan motstånd genom både kök och rum. Vi ansåg nu att det var för sent att kunna rädda stugan.

Men när vi meddelade vårt beslut till kommunen fick vi besked om att ALU-laget var just då färdiga till att ta itu med vårt projekt veckan därpå !!

Sedan hände allt mycket fort. Under ledning av Gert Töppner satte arbetslaget i gång med att röja av tomten och schakta för grundsträng. Samtidigt revs murstocken i stugan, brädklädseln togs av och golvbräder och bjälkar lyftes undan.

En kranbil lejdes in som med hjälp av starka stroppar lyfte upp byggnaden på kranbilens flak och sedan bars den sakta och försiktigt uppför Hedevägen och Lindvägen och sattes ner på den nygjutna grunden. Det förberedande arbetet var välgjort, stugan passade exakt på grunden som väntade där.

Denna flyttning skedde den tredje oktober 1996.

Arbetet fortsatte med att några få av väggarnas timmerstockar byttes ut, nygamla klädselbräder sattes upp, en murstock uppfördes i köket och det lades golv, rejåla golvbräder på nyinlagda bjälkar och en köksspis anskaffades.

Någon gång under november firade vi taklagsfest för då var taket färdigt. Den trettonde december var projektet klart för ALU-arbetarnas del och vi avtackade dem med tårtkalas förstås. Alla var glada, arbetslaget som lyckats så väl med sin uppgift och vi i hembygdsföreningen som bara ett halvår tidigare ansåg att företaget var dömt att misslyckas.

Under våren 1997 fortsatte hembygdsföreningen med allt som dock ännu var kvar att göra innan vi alls kunde anse oss färdiga med det allra viktigaste. Målning och tapetsering återstod. Men nu kunde vi elda i vår köksspis så att det blev trivsamt att vara där även om det var kallt och ruggigt väder.

Men sedan behövdes möbler och annan inredning. Det löste sig mycket bra, en kökssoffa fick vi från ett håll, ett slagbord från ett annat, en kommod från ett tredje osv. och snart nog började det se ut som man kunde tro att det sett ut på Marias dagar.

Ett uthus måste vi också ha som framför allt måste inrymma ett torrdass. Man kan inte inbjuda till invigning eller till något som helst utan att kunna erbjuda en sådan viktig inrättning.

Återigen blev det Gert Töppner, han som lett hela flyttningsarbetet, som kom till vår hjälp. Efter våra ritningar förberedde han byggandet av ett sådant uthus som vi sedan med gemensamma krafter uppförde under sommaren. Förutom nämnda torrdass blev det också utrymme för verktyg och redskap samt för torr ved till vår köksspis.

Den femte augusti var vi framme vid invigning av stugan. Till vår stora glädje blev det möjligt för den välkände Öckerö-prosten Gösta Gustafsson, Valla-Marias sonson, att kunna vara med då och förrätta invigningen.

Med humor och värme berättade han om sin farmor Maria och om sina minnen från barndomen då han gästade henne i Lödöse. Han berättade om den goda såplukten från nyskurade trägolv och om den trivsel som alltid rådde i hemmet.

Birgitta, Maj och Birgitta underhöll med musik på dragspel, gitarr och nyckelharpa och deras finstämda melodier medverkade till att dagen blev en stämningsfull och glädjefylld högtidlighet.

Behöver det tilläggas att solen sken hela tiden.

Sedan har stugan utnyttjats vid många tillfällen. Västerlanda och Lilla Edets hembygdsföreningar har firat gökotta där och vi har hållit "öppet hus" där några söndagar. Vår årliga växtbyttardag hade vi naturligtvis där osv.

Åtskilliga tisdagskvällar, som är hembygdsföreningens ordinarie arbetsträffar, har vi samlats där med allehanda sysslor och alltid är trivseln mycket god där antingen det nu beror på den vackra omgivningen eller den harmoniska stämningen i själva stugan eller på någonting annat.

Vi hoppas att stugan skall bli till glädje för alla i Lödöse med omnejd i många, många år framöver.

Lödöse januari 1998.

Lödöse-traktens hembygdsförening